

tako resnično pred nas, da je človeku, kakor bi bil sam zopet živel nekaj časa tam zunaj. Sicer že res, da je tuintam tudi malo — sence: včasih se ti ljudje le malo preveč „gosposki“ vedejo in govore, a za te pegice bogato odškodujejo tista naravno pristrčna mesta in ljubeznivi humor, ki jih je toliko. In naj si mi nikar in na nikako stran ne zameri, nego šteje res za iskren izraz zadovoljnosti, če še omenim, da tercijalstvo — z dovoljenjem prečastitega krškega knezoškofijstva in brez dovoljenja — morda še nikdar pri nas ni bilo tako mojstrsko naslikano, kakor ga je pisatelj pokazal na dlani; tercijalstvo in njegov pogubni vpliv (življenje in smrt „uboge, prestrašene deklice“ Anke). In vendar je tudi Mana v srcu tako naravno dobra ženska, da se niti ne more reči, kakor bi bilo „pobijanje“ tercijalstva v knjigi eno — tendenc. In prav v tem tiči omenjeno mojstrstvo.

Da, ljubo je človeku pri srcu, ko odloži to knjigo. In čisto nič mi ni po tem, da bi brskal po hibah, — preveč hvaležen sem pisatelju v svojem, in če smem, v imenu naroda. Narod, ki bo prejel to knjigo in ki jo je — dal. Zakaj kdor se ni učil od naroda samega, take tudi napisati ne bo znal. In tudi inteligentu, ki mu je hodila mladost po takih krajih, — še vedno nas je večina teh, — in ki rad „nazaj hodi“, bi to delce pristrčno priporočil.

Da me ne bo vest pekla, naj pa vseeno h koncu omenim, da pisatelj „na novo uvaja“ nekatere oblike, ki jih narod res rabi, a ki se nam jih je uho že davno odvadilo. Čemu se je pripeljal „en“ agent zavarovalnega društva? (str. 173). Vem, da pisatelj tega ni hotel, a skoro bi bilo videti, da takim društvom ni posebno naklonjen, toda kot „narodni učitelj“ bi ne smel izliti dobre kapljice z muho vred. — In potem je še nekaj takih „enov“. Pa tudi preveč osebnih zaimkov: „Če bi ne bila ti moja sorodnica, bi te jaz takoj tožil“. itd. Ako bi že kdo hotel kaj „nazaj uvajati“, bi bile še prej na mestu določne členice, ki jih včasih res stvarno manjka.

I. P—k. = dr. Jvc

Slovenska čitanka za državne obrtne šole. Sestavlil Henrik Podkrajšek, c. kr. profesor. S 45 slikami. V c. kr. zalogi šolskih knjig na Dunaju. 1915. V. 8°. 332 str. Cena vez. knjigi 3 K 40 v.

Prof. Podkrajšek je mnogostransko delaven obrtnošolski pisatelj. Izdal je učne knjige za zemljepis, za obrtno računstvo, za obrtno knjigovodstvo z naukom o menicali in zdaj je še sestavljal obsežno slovensko čitanko. Po načinu starejših nemških čitank je snov razdelil po skupinah. Na prvem mestu so „Blažilni, poučni in zabavni spisi“, njim slede sestavki o narodnem gospodarstvu, zdravstvu, zemljepisu, zgodovini, prirodi, obrtu in umetnosti ter iz državožnanstva; zaključuje jih serija sedmih življenjepisov, med katerimi je Pirnatova skica o Valvasorju napisana z govorniškimi zapiski, o Petru Majdiču, ustanovitelju znane mlinarske veleindustrije, pa je za naše razmere najbolj umestna. Da so zašli nekateri sestavki v nepravde „predalčke“, je skoro naravno. Tako so v oddelku za zemljepis Stritarjeva „Slovenska Lizbona“, odlomek iz Aškerčevega Zlatoroga, Resmanova „Planinska“; med zgodovino čitamo razen drugih staromodnih spisov tudi zgodbico o Rudolфу Habsburškem in pekovki, Aškerčevo balado o obleganem Dunaju, Ant. Zupančiča „Sin in mati“ ter — Cesarsko pesem. Gregorčičevo „Odlikovanje“ je dobilo svoje mesto med — državožnanstvom! Med leposlovnimi sestavki prevladuje didaktična smer; tu so spet našli varno zavetje iz boljših novejših čitank izločeni razni pregovori, zlate resnice, misli, aforizmi Pavline Pajkove in podobna dolgočasnost. Cankarjeva črtica „Mater je zatajil“ je skoro edina častna izjema, kjer učenec lahko občuduje lepoto naše moderne proze. Prešernov „Memento mori“ je dobil naslov

„Spominjaj se smrti!“ — V celoti je dobila Podkrajškova čitanka preučenaški značaj, to je pravi kompendij vseh mogočih znanosti. V njej čitamo članke o kartelih in trustih, o kreditu in kreditnih zavodih, o mezdi, gospodarskih zadrugah, o stavbarstvu in raznih obrtih itd., itd.; celo vozne rede nas uči umevati. Zastonj pa iščeš po njej kak življenjepis slovenskega pisatelja, kako črtico iz naše književne zgodovine; za vse to je imel sestavitelj skrbno zaklenjeno srce. In tako je njegova čitanka le dekla v službi raznih predmetov, ki se poučujejo na obrtni šoli. — Čitanki je dodan Slovensko-nemški in nemško-slovenski slovarček, dobro in potrebno delo, o katerem pa vendar dvomim, da je v slovenski čitanki zanj primerno mesto.

Dr. J. Š—r.

Carniola. Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko ... Uredniki: Dr. Jos. Gruden, dr. Jos. Mantuani, dr. Gv. Sajovic. Nova vrsta. Let. VII, zvezek: 2, 3. V Ljubljani 1916.

Drugi zvezek „Carniole“ prinaša dr. Grudnovo literarno črtico „K drugemu slovenskemu prevodu sv. pisma“, ki ga je oskrbel ljubljanski škof Herberstein, „najizrazitejši janzenist, kar jih je kedaj sedelo na avstrijskih škofijskih stolicah“. Isti pisatelj je priobčil v letošnjem „Času“ (zv. 3, 4) dva važna članka, ki nam na podlagi deloma novih arhivalnih virov pojasnujeta pričetke našega janzenizma in njega pomen v našem kulturnem življenju. S temi tremi sestavki je postala slika naših slovstvenih in prosvetnih razmer ob prelomu 18. stoletja v mnogih potezah jasnejša; tuintam pada luč celo v novejšo dobo. — Dr. Fr. Bučar je priobčil v obeh zvezkih popis knjig, ki so izšle v jugoslov. protestantski tiskarni v Urahu in Tübingenu v 16. stoletju. Glavni steber podjetja je bil baron Iv. Ungnad, ki je vodil točne zapiske o dohodkih in stroških tiskarne; ohranili so se popisi vseh izdaj in usoda njih naklade. V letih 1561—1563 je izšlo 25tisoč izvodov knjig v hrvatskem, slovenskem in italijanskem jeziku. — Ravnatelj dr. Mantuani je opisal spominsko ploščico o posvečenju škofjeloške nunske cerkve l. 1669. Velezanimiv spomenik je sedaj last ljubljanskega muzeja. — Za Društveni vestnik je napisal dr. Šlebinger kratek nekrolog L. Pintarju s seznamom njegovih spisov, v prvi vrsti razlag krajevnih imen. — Prof. Alf. Paulin je zaključil svojo študijo „Über einige für Krain neue oder seltene Pflanzen und die Formationen ihrer Standorte“, dr. Ponebšek pa nadaljuje v obeh zvezkih opise naših ujed.

V tretjem zvezku je objavil dr. Milko Kos na podlagi doslej priobčenih virov za lokalno zgodovino pomembne „Opazke h kronološki vrsti tržaških škofov v srednjem veku“, t. j. od 6. pa do konca 13. stoletja. — Iv. Vrhovnik je priobčil dva krajša zapiska. V prvem nam pripoveduje, kako so si morali katoliški duhovniki izprositi dovoljenje škofijskega ordinarijata, da so smeli rabiti Dalmatinovo biblijo; v drugem nas seznanja z usodo Kastelčevega prevoda sv. pisma iz l. 1680, ki je ostal v rokopisu. — Med „Slovstvom“ čitamo poročilo prof. F. Seidla o aktualni brošuri berlinskega geografa A. Pencka „Die österreichische Alpengrenze“.

§

